

ПРОТОКОЛ

№ 4/17.12.2024 г.

РЕДОВНО ЗАСЕДАНИЕ НА СЪВЕТА ЗА НАБЛЮДЕНИЕ ПО ЗАКОНА ЗА ХОРАТА С УВРЕЖДЕНИЯ

Днес, 17.12.2024 г., в сградата на институцията на омбудсмана на Република България, с адрес: гр. София, ул. „Георг Вашингтон“ № 22, Заседателна зала, се проведе редовно заседание на Съвета за наблюдение по Закона за хората с увреждания.

Присъстваха следните членове на Съвета:

1. Светослав Чернев – заместник-председател на Съвета и представител на организациите на и за хора с увреждания;
2. Д-р Ева Жечева – представител на омбудсмана на Република България;
3. Д-р Иван Дечев – представител на омбудсмана на Република България;
4. Антоанета Пенева – представител на организациите на и за хора с увреждания;
5. Ани Андонова – представител на организациите на и за хора с увреждания;
6. Мария Кръстева – представител на организациите на и за хора с увреждания;
7. Проф. д-р Стоян Ставру – представител на Българската академия на науките

Секретар: Грета Савчева

Присъстваха още:

Д-р Айсун Авджиев – главен секретар на институцията на омбудсмана на Република България;

Ния Томова – Дянкова – главен експерт към Дирекция „Права на детето“ към институцията на омбудсмана на Република България;

Атанаска Мутафчиева – главен експерт към Дирекция „Трудови и социални права, образование, здравеопазване и околна среда“ към институцията на омбудсмана на Република България;

Д-р Поля Христова – представител на Комисия за защита от дискриминация;

Миляна Павлова – държавен експерт в Дирекция „Социално включване“ в МОН;

Юлия Зафирова – главен експерт в Дирекция „Политика за хората с увреждания, равни възможности и социални помощи“ в МТСП;

Анна Темелкова – държавен експерт в Дирекция „Лечебни дейности“ в МЗ;

Милена Анастасова – експерт в Държавна агенция за закрила на детето;
Камелия Борисова – старши експерт в Агенция за хората с увреждания;
Теодора Дачева – заместник-изпълнителен директор на Националното сдружение на общините в България;
Николинка Николова – експерт към Агенцията за социално подпомагане;
Весела Одажиева – председател на сдружение „Общност Мостове“;
Силвена Христова – председател на фондация „Живот със синдром на Даун“;
Веска Събева – председател на Асоциация на родители на деца с епилепсия и заместник-председател на Националния съвет за хората с увреждания;
Таня Петрова – журналист и родител на дете с увреждания;
Анет Маринова – училищен психолог в 23 СУ, гр. София;
Светла Димитрова – училищен психолог в 140 СУ, гр. София;
Ирена Табакова – заместник-директор в 140 СУ, гр. София;
Димитър Урдев – представител на фондация „За утре“;
Георги Еленков – представител на Национална мрежа за децата;
Мария Янкова – представител на „УНИЦЕФ“
Христина Бабалова – Сдружение „Аутизъм – образование, бъдеще и възможности“

Заседанието беше открито в 11:05 ч. с приветствие от д-р Айсун Авджиев, главен секретар на институцията на омбудсмана на Република България.

Д-р Авджиев обърна внимание колко е важна темата за приобщаващото образование за децата със СОП. Той очерта основните проблеми и акцентира върху необходимостта да се инвестира много голям обществен ресурс в приобщаващото образование. Отбеляза, че лишаването на тези деца от образование ги превръща в жертви на дискриминация и е нарушение на едно от основните човешки права – това на образование. Д-р Авджиев обърна специално внимание на подадените до институцията жалби от граждани, които настояват децата със СОП да не учат заедно със здравите деца.

Светослав Чернев – заместник-председател на Съвета и представител на организациите на и за хора с увреждания след кратко въведение и припомняне на решенията от предходното заседание, запозна присъстващите с темата на днешната дискусия, на която основен акцент е поставен върху настоящите предизвикателства пред децата със специални образователни потребности и техните семейства, и възможните решения.

Обърна внимание, че независимо от програмата на Съвета за наблюдение за хората с увреждания, в заседанията се включват и теми и проблеми, които са важни и актуални в дневния ред на обществото, какъвто е настоящият случай.

Г-н Чернев даде думата на д-р Ева Жечева, която представи доклад по темата „Право на децата със СОП на достъп до качествено образование“. Докладът беше представен с презентация, за която беше съобщено, че впоследствие ще бъде изпратена на участниците.

Основните изводи от доклада са, че българската държава не гарантира в пълна степен правото на децата със СОП до качествено образование, като тази тенденция е негативна – статистиката посочва, че много деца отпадат от училище или се местят от училище в училище.

Дискусията започна с изказване на г-жа Таня Петрова, която посочи, че в МОН е сформирана работна група, която да създаде цялостна концепция как да се осъществява обучението на деца със СОП в масовите училища, включително как да се извършва финансирането и изграждането на достъпна архитектурна среда, но вече втора година не се случва нищо.

Г-жа Петрова акцентира, че са налични програми за обучение на учители, но на практика се оказва, че няма подготвени такива кадри. Отбеляза, че контролът върху осъществяване на обучението на децата със СОП от страна на МОН е крайно занижен или липсва.

Г-жа Петрова предложи Съветът да настоява МОН да продължи политиката за прилагане на наличните модули и инструменти за обучение и да се създават нови такива. Тя постави на вниманието на присъстващите и проблемът за помощниците на учителите – няма информация каква е нуждата от тях, какви са изискванията за заемане на тази длъжност, както и необходимостта да се пренасочат финансови средства от МОН, които не са използвани по целесъобразност, за заплащане на техния труд.

Д-р Жечева направи предложение да се изиска от МОН информация колко са паралелките, в които се обучават деца със СОП, за да могат да бъдат искани средства за заплащане на помощниците на учителите.

Г-н Димитър Урдев изрази несъгласие с г-жа Таня Петрова по отношение на финансирането. Той посочва, че финансови средства за осъществяване на обучението на децата със СОП има, но трите вида потребности, а именно социална, медицинска и образователна, които са от компетентността на отделни министерства – не се разглеждат координирано и правилно.

Твърди, че конкретно в гр. Благоевград оценките на децата, направени в ресурсния център и плановете за подкрепа, са само на хартия и са буквално „копирейст“. Те са формални и на практика не работят, защото нямат измерими показатели. В тях не са съобразени конкретните трудности и потребности на тези деца и понякога дори липсва образователен процес, а там където има, не се осъществява правилно. Реално, ако един учител насочва вниманието си върху дете със СОП, пренебрегва останалите и по този начин се създава предпоставка за конфликт.

Посочи още, че целта на обучението на деца със СОП е те да успеят да намерят реална реализация на пазара на труда, а без образование това не може да се случи.

Предлага Съветът да излезе с препоръка да се осъществи среща с представители на висшите училища, на която да се изясни въпросът доколко имат възможност да подготвят специалисти, които да могат да работят с такива деца и техните родители.

Г-жа Ани Андонова взе думата и посочи, че подкрепя казаното от колегата Д. Урдев по отношение изготвяните оценки в ресурсните центрове. Смята, че са нереални, защото децата имат различни нужди от подкрепа. Посочва, че децата трябва да получават различна подкрепа, защото имат различни нужди. Социалните работници много често прикриват тези потребности. Предлага да се излезе с препоръка работата на помощниците на учителите да бъде регламентирана.

Д-р Ева Жечева направи предложение да бъде организирана нова дискусия по въпросите на приобщаващото образование, да се сформира работна група, която да проучи и международния опит.

Г-н Димитър Урдев изрази мнение, че не е сериозно да се приеме, че за един час време, може да се изготви реална оценка на потребностите.

Думата взе г-жа Анет Маринова. Тя посочи, че оценката на потребностите се изготвя в детската градина и с нея детето постъпва в училище. Базира се само на дефицита, а другите компоненти – образователна и социална, се изготвят в училище. Разказа за пилотен проект, въведен през 2011 г. на база методика, разработена от проф. Ваня Матанова и проф. Анелия Гърбачева. Но със съжаление отбеляза, че през последните години функционалните оценки се изготвят на база указателно писмо от РУО, съответно всяко училище изготвя просто една бланка, в която се попълват всички полета. Био-психо-социалният модел се допълва от образователния и на практика се получава подмяна на оценката. Липсва обратна връзка. Дори според нея имало цели райони в страната, където тези оценки са направени формално със заповед на началника на съответното РУО.

Затова и препоръча да не се бърза с изготвянето на оценките на потребностите, а да се направи щателен анализ и проучване. Да се въведе супервизия, а картите да се пилотират като отделен проект и да се види например в 10 училища как работят.

Г-жа Силвена Христова посочи, че оценката на нейното дете е била направена, докато е било в 4-та група в детската градина, а към момента е 4-ти клас. В училището, където учи детето и учителите и директорът оказват пълно съдействие, но не срещат подкрепа от страна на МОН. Не е съгласна напълно с изложеното от г-жа Анет Маринова, защото оценката се изготвя в присъствието и съдействието на родител и негово желание. Обръща внимание на работата с родителите, нещо което не навсякъде се прави. Смята, че върху тях се осъществява тормоз. Колкото и жалби да е подавала до МОН, никога не е получавала отговор. Поставя и проблема с учебните материали и помагала. Те не са адаптирани и затова тя като родител трябва да прави това.

Нейната препоръка е да се помисли как на практика приобщаващото образование да стигне до всички деца и как да се работи с родителите, тъй като смята, че това не се прави в необходимата степен, а също и с учителите, защото те не знаят как да се справят с такива деца.

Г-жа Анет Маринова смята, че учителите не разпознават ролята си да подкрепят тези деца и техните родители. Смятат, че грижата за тези деца е задължение на логопеди, психолози и другите специалисти. Независимо, че ЗПУО ангажира училището да разпознава проблема, настоява и родителите да бъдат включени в процеса на интеграция на децата.

Обръща внимание, че децата с емоционални и психически разстройства се водят като такива със СОП, но риторично попита дали има статистика колко такива деца съществуват. Поведенческите дефицити са проблем на родителите, налагат се санкции и това е всичко. Предлага директорите да бъдат обучавани не просто да разходват средства, а да осъществяват политики, които да имат хоризонтални действия.

Г-жа Теодора Дачева изразява мнение, че процесите в обществото се отразяват и в образованието. Смята, че преди да образуваме децата, трябва да образуваме родителите. Твърди, че на родителите са дадени прекалено много права и те трябва да бъдат ограничени, границите за техните права е много размита.

Нейната препоръка е да има повече контрол по въпросите, касаещи образованието от страна на държавата. Според нея няма стандарт за качеството и затова на практика инспекторатите няма какво да контролират. Предлага като препоръка към МОН, да се разработи наредба за стандарт за качеството на образованието и да се обърне внимание на РУО за задълженията им да осъществяват контролните си функции. МОН да подкрепя и показва добрите практики и екипи, да популяризира добрите примери и материално да ги стимулира. МОН, МТСП и МЗ да работят съвместно по проблемите на децата със СОП. Да бъде изготвена длъжностна характеристика за длъжността „образователен медиатор“, тъй като той, както здравният и социалният, работят с един и същ контингент.

Споделя, че предоставяните услуги от образователните медиатори са по различни проекти, но не е ясно какво се случва с тези хора след това. Обърна внимание на темата за отношенията между държавата и гражданите, защото смята, че държавата дава само средства, но не и морална подкрепа на нуждаещите се.

Г-н Светослав Чернев не е съвсем съгласен с изложеното, тъй като смята, че например АСП помага на нуждаещите се и дава и друг вид подкрепа.

Г-жа Антоанета Пенева посочва друг проблем, който съществува, а именно недостъпната архитектурна среда в училищата. Достъпността на практика е само на входа на училището, но как детето ще се придвижи до всеки отделен кабинет или сервизно помещение, изобщо не се взема под внимание. Когато не може да се придвижи до друга класна стая, то остава само.

Споделя, че в училищата липсва толерантност и разбиране, затова и предлага за това да се говори постоянно и при всякаква възможност, например в часа на класа. За децата с увреждания всеки ден е кошмар в почти всички

училища, затова и малцина успяват да завършат гимназиална степен на образование.

Посочва, че са подавани множество сигнали и за цялостната организация при провеждане на ДЗИ, защото никъде не са създадени условия за това – липсва лаптоп /много от децата не могат да пишат/. Осигуряването става с предварително одобряване от МОН. Забранен е достъпът на родител или личен асистент до стаята, където се провежда изпитът, а някои деца имат нужда от специфична помощ, която не може да му бъде осигурена от учителя.

Г-жа Силвена Христова предлага да няма такива ограничения за родителите по време на ДЗИ, напротив – да работят в синхрон с учителите.

Г-жа Ева Жечева прави предложение да бъдат сформирани работни групи по всички ключови теми.

Г-жа Веска Събева разказва за своя опит като родител на дете със СОП. Още през 1998 година е започнал работа първият ресурсен учител. Обърна внимание, че програмите за развитието на децата не се отчитат в ресурсните центрове.

Сподели, че неправителствената организация, която представлява, е реализирала успешен проект. Срещали са се в различни училища със здрави деца и техните родители, опознали са се и резултатът бил много добър.

Г-н Светослав Чернев също сподели подобен опит.

Г-жа Мария Янкова предлага институцията на омбудсмана да изиска доклад или анализ за това как се прилага функционалната оценка, спазва ли се нейната философия и на какъв етап е този процес. Информира за два проекта на МОН за приобщаващо образование – „Силен старт“ и „Успех за теб“. На работната среща в МОН е било констатирано, че във все повече училища се назначават психолози, логопеди и други. Констатира, че приобщаващото образование е възложено на специалистите, а ролята на учителите е подценена и negliжирана. Отбеляза, че всички тези дейности са финансирани допълнително, а това е важен мотиватор.

Разясни за проект, свързан със стандарта за управление на качеството в приобщаващото образование. Посочи, че е създадена рамка, в която са заложени конкретни индикатори, включително и обратна връзка от децата. Този проект е бил пилотиран в 103 училища, но още няма информация на какъв етап се намира.

В България за разлика от много европейски държави липсва профил на учителя.

Предлага чрез институцията на омбудсмана да бъде изискан анализ, в който да бъдат изведени всички трудности и предизвикателства пред приобщаващото образование, както и информация какви точно данни събират трите министерства, отговорни за приобщаващото образование – МОН, МТСП и МЗ.

Г-жа Мария Кръстева запозна присъстващите с проблемите, които стоят пред глухите деца и глухите родители. Сподели и своя опит в конкретно училище, сходен с този на Веска Събева, а именно запознаване на здравите родители и деца с трудностите на глухите деца.

Изрази мнение, че за глухите родители и деца липсва всякаква подкрепа и приобщаване. Във висшите училища трябва да бъдат обучени слухово – речеви рехабилитатори и сурдопедагози. Липсват специалисти преподаватели, които да обучават глухи деца. Въпреки приетия закон за жестовия език, липсват специалисти.

Г-н Георги Еленков съобщи, че неправителствената организация, която представлява е партньор и се солидаризира с направените изказвания. Поради дефицитите на системата на образование и грижи в ранна детска възраст, водят стратегическо производство пред Европейски комитет за социални права пред Съвета на Европа.

Обърна внимание на извършването на насилие над деца със СОП. Постоянно се срещат с конфликти между училищно ръководство и родители на деца с увреждания. Неговият опит показва, че правата на децата и изобщо на хората с увреждания не са във фокуса на училищата и те отказват партньорство с НПО сектора.

Проф. Стоян Ставру акцентира, че подобни срещи са много полезни и има нужда да станат регулярни. Прави извод, че държавата уж много помага на хората, но на практика нищо такова не се случва.

Изрази мнение, че първото нещо, което липсва, са ценностите в комуникациите. Категоричен е, че родителите на здравите деца имат нужда да знаят и да разбират проблемите на нездравите деца. Според него липсват разговорите за ценности в обществото, в частност в училището.

Второто нещо, което е много важно е контролът, защото именно той превръща парите от количество в качество. Категоричен е, че НПО-тата и гражданският сектор трябва да бъдат водещи при осъществяването на контрол как се разходват средствата, които държавата предоставя за различни проекти.

Д-р Ева Жечева представи предложенията на г-жа Марияна Банчева, която в последния момент е била възпрепятствана да се включи в срещата:

- да се работи за професионална реализация на децата със СОП;
- да бъдат разработени планове за дългосрочна грижа, в които са поставени ясни цели.

Д-р Ева Жечева предлага да се направи структура на работните групи за отделните казуси, които ще бъдат приети от Съвета за наблюдение.

Г-н Светослав Чернев призова в бъдеще да продължат тези срещи, защото са изключително полезни и ценни. В заключение благодари на институцията на омбудсмана за организирането на настоящата дискусия. Съобщи още, че до 13

януари 2025г. заинтересованите страни имат възможност да предоставят становища, предложения и препоръки.

Дискусията беше закрыта в 13:35 ч.

ПРЕДСЕДАТЕЛ:
Име, фамилия, подпис

ЧЛЕНОВЕ:

1.
Име, фамилия, подпис

2.
Име, фамилия, подпис

3.
Име, фамилия, подпис

4.
Име, фамилия, подпис

5.
Име, фамилия, подпис

6.
Име, фамилия, подпис

7.
Име, фамилия, подпис

СЕКРЕТАР:.....
име, фамилия, подпис